

ЗАКОНОДАВЧА ВЛАДА В УКРАЇНІ

Інтерв'ю академіка І. Тимченка —
головному редакторові журналу «Право України»,
професору О. Святоцькому

І. ТИМЧЕНКО
*академік АПрН України,
Голова Конституційного
Суду України,
суддя Конституційного Суду
України у відставці*

О. СВЯТОЦЬКИЙ
*головний редактор журналу
«Право України»,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент АПрН України*

Вступне слово головного редактора

В останні роки для діяльності українського парламенту — єдиного органу законодавчої влади в Україні — характерним є: низька ефективність, зокрема через постійні блокування його роботи різними політичними силами, неорганізованість у виконанні своєї основної функції — законодавчої, втрата професійного рівня, знецінення депутатського мандата, відсутність зв'язку між народним депутатом і виборцем і, як наслідок, гальмування розв'язання політичних, економічних і соціальних проблем, з якими Україна зайшла у глухий кут.

Які можуть бути шляхи підвищення ролі та авторитету парламенту, а разом з цим і поліпшення його законодавчої, представницької, контрольної функцій? Яка роль Президента України у державотворчому процесі? Які місце і роль інституту повноважень у системі державних органів?

Відповісти на ці запитання юридичний журнал «Право України» звернувся до знаного в Україні вченого-правознавця у галузі теорії і практики конституційного права, дійсного члена (академіка) АПрН України І. Тимченка.

1. Запитання Олександра Святоцького Івану Тимченку:

Шановний Іване Артемовичу!
Загальновідомо, що законодавча влада — одна з гілок державної влади. Чи

можли б Ви конкретизувати це загальне поняття, визначивши правову природу, головне призначення, місце і роль законодавчої влади в загальній системі органів публічної влади?

Відповідь Івана Тимченка:

Положення ст. 75 Конституції України містять три ключові моменти: парламентом в Україні є, за своїм правовим статусом, Верховна Рада України, органом законодавчої влади в Україні є парламент, парламент є єдиним органом законодавчої влади.

Завдання законодавчого органу — творити закони, тобто ухвалювати нормативно-правові акти, які б встановлювали загальні правила первинного врегулювання становлення і подальшого розвитку суспільних відносин в усіх без винятку сферах життєдіяльності людини і громадянина.

Призначення парламенту — створення цілісної системи законодавчих актів, в якій їх домінантною нормативно-правовою першоосною є акт найвищої юридичної сили — Конституція. У гранично широкому розумінні — Основний Закон суспільства і держави.

Водночас невід'ємною складовою в роботі законодавчого органу є й функції незаконодавчого характеру — утворення різного роду державних та інших структур, призначення чи надання згоди на призначення ряду посадових осіб, здійснення парламентського контролю у різних сферах суспільного життя тощо.

Отже, можна дійти висновку, що законодавчий орган є своєрідною владною організуючою державною структурою, функціональне призначення якої — створювати нормативно-правову першооснову розвитку суспільних відносин.

Саме законодавчий орган визначає первинну нормативно-правову базу організації і діяльності передусім парламенту, органів виконавчої влади, органів судової влади, інших державних органів, які традиційно не входять до жодної з гілок влади, а також об'єднують громадян та ін., визначає права,

свободи та обов'язки людини і громадянина, забезпечує їх захист, врегулює правовідносини у сфері економіки тощо.

Законодавчий орган, як й усі інші державні органи, має діяти виключно в межах своїх повноважень, визначених Конституцією і законами, а також підзаконними актами.

Нормативно-правові акти, ухвалені законодавчим органом, мають бути цементуючим, стабілізуючим чинником у регулюванні всього спектра правовідносин у суспільстві й державі.

Отже, законодавчому органу — законодавчі повноваження. Завдання органів виконавчої і судової влади, інших державних органів — діяти на основі й на виконання Конституції та законів у відведеній для них сфері суспільних відносин. З цією метою усі державні органи і наділяються відповідними повноваженнями для здійснення своєї діяльності — законодавчої, виконавчої, судової, іншої у сферах своїх повноважень (банківська, прокурорська, митна служба, сфера безпеки тощо).

За таких умов будь-яких стримувань і противаг їх повноваженням у вигляді повноважень іншого чи то інших державних органів не повинно бути. Стимування і противаги, щодо яких нині йде дискусія, — це на сьогодні своєрідний корпоративний доробок корпоративних інтересів кожної з політичних сил, нав'язуваний тому чи іншому органу, людині та громадянину, прагнення перебрати на себе через органи, в яких є їхні представники, не властиві їм повноваження. У цілому ж — це лише димова завіса. Надай їм повноваження іншого органу, то від цього нічого не зміниться на краще ні в їхній роботі, ні в житті суспільства і держави, оскільки власні, корпоративні інтереси — поки що непорушний принцип їх діяльності.

2. Запитання Олександра Святоцького Івану Тимченку:

В Україні єдиним органом законодавчої влади відповідно до Конституції України є парламент — Верховна Рада України. У чому полягає конституційно-правовий статус, функціональне призначення Верховної Ради України? Яка роль народу в державотворенні?

Відповідь Івана Тимченка:

За Конституцією України, про це я наголосив у відповіді на перше запитання, парламент є єдиним законодавчим органом, органом законодавчої влади. Таким саме «державним органом» він є єдиним. Його функціональне призначення, основний напрям діяльності — приймати закони. З жодним органом виконавчої чи судової влади, іншим державним органом він не ділиться законодавчими повноваженнями, не передає їм своїх повноважень.

Парламент уособлює «державну владу». Та за Конституцією, поряд із державною владою, є (це передусім) влада народу, народна влада — ця влада є джерелом державної влади. Уособлюючи власну, народну владу, народ здійснює її або безпосередньо або через органи державної влади та органи місцевого самоврядування шляхом свого волевиявлення — через вибори, референдуми та інші форми безпосередньої демократії.

Так, за Конституцією, виключно всеукраїнським референдумом вирішуються питання про зміну території України. Референдум не допускається лише щодо законопроектів з питань податків, бюджету та амністії. З цих положень випливає, що народ також здійснює і законодавчу діяльність і є, таким чином, паралельною парламента, другою законодавчою структурою в

державному механізмі. За статусом — пріоритетною. Таким чином, народові від природи притаманні законодавчі повноваження.

На жаль, за роки незалежності президенти не надали народу можливості прийняти бодай один закон. Консультативний референдум 2000 р. законодавцем було проігноровано, попри перманентні посилення народних депутатів на думку, на волю громадян. Відбувається навпаки: народні обранці привласнили собі право прищеплювати усіякими способами, а то й нав'язувати народові свою волю.

Складається враження, що народ і його обранці, високопосадовці значною мірою є антиподами — суспільними структурами з діаметрально протилежними багатьох чому поглядами, цілеспрямованістю. Структурами, між якими відсутній будь-який взаємозв'язок.

3. Запитання Олександра Святоцького Івану Тимченку:

Продовжуючи цю тему, хотілося б дещо заглибитися в історію держави і права нашої держави. Які витоки становлення парламентаризму в Україні? Наскільки глибокі українські традиції в організації та діяльності законодавчої влади?

Відповідь Івана Тимченка:

До набуття незалежності, проголошення самостійної, суверенної української держави парламентаризму як такого, в його класичному розумінні, в Україні, можна сказати, не існувало. Був «підневільний» партійним структурам, зодягнений в камуфляжну конституційну форму, законодавчий орган: однопартійний найвищий орган державної влади, наділений правом приймати республіканські, а швидше — компіювати союзні закони, з дозволу партійних верхівок вкраплю-

ючи в них нормативні наповнювачі дріб'язкового, неістотного значення. Неперевершений зразок соціалістичної демократії.

Щоправда, у цілому і такий законодавчий орган забезпечував доволі поступальний розвиток суспільства і держави. У ньому були внутрішній порядок, організованість, єдність партійних інтересів, цілеспрямованість у досягненні конкретної мети.

Історією було дано шанс на швидке політичне одужання від хвороби комуністичної ідеології. Проте...

Шлях становлення та розвитку українського парламентаризму і до сьогодні залишається тернистим. Він означений піднесеннями і падіннями. Але аж ніяк не застоєм. Пік його піднесення стався з ухваленням нової Конституції України — Основного Закону, прийнятого «від імені Українського народу». І таке формулювання його Преамбули є цілком виправданим. Адже до цього мали місце бурхливі процеси утворення різних об'єднань громадян: рухи, політичні партії тощо. Було прийнято Декларацію про державний суверенітет України. Відбувся всеукраїнський референдум, на якому народом схвалено Акт проголошення незалежності України.

Голос народу, його волю народні обранці сприйняли й відтворили її в основі своїй у новоприйнятій Конституції. Вона згуртувала всіх громадян, всі регіони України. Окрім самих депутатів...

Сподівання на політичну стабільність, на утвердження конституційної стабільності в суспільстві й державі крок за кроком розчинялися в цілком усвідомленому народними обранцями обопільному розбраті — вимагання змін до Конституції і лише запропоновані тією чи іншою політичною силою або блоками таких сил. І ніяких інших.

Та чи існувала й існує реально така вже нагальна потреба у внесенні змін до Основного Закону?

Тож і висновки напрошуються самі — а чи започаткована взагалі українська традиція українського парламентаризму?

4. Запитання Олександра Святоцького Івану Тимченку:

На фоні посилення політичного протистояння всередині парламенту і, як наслідок, низької ефективності його законодавчої функції, поступово втрачається довіра населення як до законодавчої, так і до інших органів публічної влади в цілому, що діє в умовах багатоманітності суспільного життя. Які можуть бути шляхи підвищення ролі та авторитету парламенту, а разом із цим і поліпшення законодавчої діяльності?

Відповідь Івана Тимченка:

Інтерес населення до органу законодавчої влади, його організації та діяльності невпинно зростає. Насамперед завдяки все більшій активізації засобів масової інформації та... реалій життя. Це факт.

У свідомості людини віддзеркалюється дійсність. Як всередині самого парламенту, так і поза його межами. Там, де людина існує у власному світі реалій і державницьких міфів своїх же обранців як приваблений смачним багатослів'ям і полонений ними ж політичний обранець.

З огляду на це сучасна людина, яка нині живе в умовах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності, цілком об'єктивно оцінює все те, що відбувається у житті суспільства і держави. Бачить й особисті шляхи подолання байок казкового майбутнього та утвердження гідного для себе духовного і матеріального існування. Та наділе-

на конституційною силою — правом народного волевиявлення — людина на сьогодні безсила це зробити, оскільки можновладці не надають їй права повною мірою реалізувати це конституційне право, скористатися ним.

Тож чи буде довіра народу до такої влади? Безперечно, ні. А той моноліт довіри, який було набуто за часів становлення незалежної України, здебільшого підсвідомо, а то й свідомо, руйнується самими ж його обранцями. І ніякої управи на них немає. А отже, й відповідальності ніякої.

Виступи політичних і державних мужів державних і місцевих структур заповнили тези щодо різних стримувань і противаг. Але між ними самими. Ніхто ні словом не обмовився стосовно принципу стримувань і противаг між ними і народом. Чи існують ці противаги як такі? Чи слід їх утверджувати? Як усунути багато в чому полярність помислів і дій народу та його обранців?

Невідкладне визначення шляхів подолання політичного безладу — справа передусім самого народу і самих обранців. Проте це окрема розмова.

До речі, сьогодні ми дійсно живемо за конституційним принципом політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності суспільного життя. Завдяки цьому людина стала вільною у своїх думках і помислах. Проте такі засади багатоманітності призвели до негативних зрушень у менталітеті, свідомості й діях багатьох, насамперед, як не дивно, посадовців усіх рангів. Тобто тих, хто став народним обранцем і заволодів булавою влади. А як відомо, до булави треба й голови.

З огляду на це небезпідставним було б для обранців народу, насамперед, ухвалити своєрідний Кодекс честі суб'єкта багатоманітності суспільного життя в Україні. Адже нині чимало на-

родних депутатів, заволодівши повновладдям, поставили себе, відірвавшись від народу, над суспільством і державою, над загально визнаними нормами моралі та права. Це призвело до розгулу представницького свавілля та розгнужданого самоправства, тобто привласнення безкарної всюдозволеності. То ж такий Кодекс честі певною мірою мав би ввести їх у певні морально-етичні та морально-правові межі.

5. Запитання Олександра Святоцького Івану Тимченку:

Іване Артемовичу! Відповідно до результатів всеукраїнського референдуму за народною ініціативою 16 квітня 2000 р. український народ, який відповідно до ч. 2 ст. 5 чинної Конституції є носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні, однозначно висловився за необхідність формування двопалатного парламенту; зменшення кількісного складу Верховної Ради України з 450 до 300; ліквідацію інституту депутатської недоторканності народних депутатів тощо. До сьогодні рішення референдуму неімплементовані, хоча Верховна Рада повинна б прийняти до виконання рішення референдуму. Це — узурпація парламентом влади народу в Україні? Що необхідно зробити, щоб Верховна Рада відповідно до Рішення Конституційного Суду від 27 березня 2000 р. виконала рішення всеукраїнського референдуму?

Відповідь Івана Тимченка:

Рішення всеукраїнського референдуму 2000 р. — волевиявлення народу — залишаються чинними і на сьогодні. Народ їх не відміняв. І нікому не надавав на це права.

Результати референдуму — консультативного характеру. Можливість

проведення таких референдумів випливає з розділу III Конституції України. І оскільки їх результати є народним волевиявленням як однієї з форм безпосередньої демократії, то вони є обов'язковими для депутатів. Так само як, наприклад, і результати виборів для них, за тією ж ст. 69 Конституції, а саме — через народне волевиявлення.

З огляду на це можна дійти висновку, що народ, крім законодавчих повноважень, наділений і своєрідними дорадчими повноваженнями, які він реалізує через всеукраїнський референдум консультативного, дорадчого характеру. Такі його результати, своєрідні рекомендації, беззастережно мають враховуватись депутатами і реалізовуватись через законодавчу діяльність парламенту шляхом їх конкретизації на основі, визначеній народним волевиявленням.

Відсутність належного закону про всеукраїнський та місцевий референдуми, який народ уже давним-давно зачекався від своїх обранців, не зупиняє дії, не заморожує, не консервує положень ст. 69 Основного Закону. Ця стаття, як конституційна норма, діє і за відсутності відповідного закону, зокрема про референдуми. Згідно зі ст. 8 Конституції України норми Конституції є нормами прямої дії. Положення цієї статті є своєрідною юридичною протиположністю обранців народу. Однак протиположністю оманливою, омертвілою, не зрошеною рясним дощем любові й довіри народних депутатів до свого народу.

Громадяни України безпосередньо висловилися за позбавлення народних депутатів недоторканності, за зменшення кількісного складу парламенту до 300 депутатів, за двопалатний парламент. Тому ніхто інший, крім самих народних депутатів, за

участю Президента, не може перекласти волю народу на норми Конституції, на норми відповідних законів. Але цього не сталося. Навіть обговорення результатів народного волевиявлення не було. Як і оцінки чи відтермінування в часі.

Народні депутати проявили себе як самовладці. Їхнє свавілля, причому на державному рівні, звелось до нехтування волі народу: у змінах до Конституції 2004 р. не було враховано думки народу. Отже, конституційний лад — президентсько-парламентську форму правління на парламентсько-президентську — народні депутати змінили самочинно, відсторонивши від цього процесу народ.

Як оцінити дії Верховної Ради України щодо внесення змін до Конституції 2004 р. з юридичної точки зору? Передусім як зловживання владою, перевищення повноважень, а зрештою, — узурпація влади законодавчим органом. Змінювати конституційний лад — повноваження народу, народні повноваження. Адже народ є єдиним джерелом влади, в тому числі законодавчої, як нормативно-правової першооснови організації та діяльності суспільного і державного життя, зокрема й парламенту.

У Рішенні Конституційного Суду України від 27 березня 2000 р. у справі про всеукраїнський референдум за народною ініціативою зазначено: схвалені всеукраїнським референдумом питання є обов'язковими для розгляду і прийняття рішень у порядку, визначеному Конституцією України та законами України. Чітко й однозначно. За Конституцією рішення цього судового органу є остаточними, обов'язковими до виконання на території України.

Однак народні депутати, які, до речі, по всіх усядах закликають громадян, державні та громадські органи,

посадовців, підприємців, усі категорії населення суворо додержуватись вимог чинного законодавства, виконувати рішення усіх і вся, самі ж з цим здебільшого або ж зволікають, або ж їх по-панськи ігнорують.

Це стосується насамперед рішень та висновків єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні — Конституційного Суду. Парламентарі то безперервно офіційно критикують діяльність Суду, то залякують суддів урізати їхні повноваження, а то й зовсім ліквідувати цей судовий орган чи «перекантувати» його в інше місто. Бо свій юридичний статус, у їхньому тлумаченні, вважають непорушним. Відповідної ж виконавчої служби Конституційний Суд України не має. На жаль. Що необхідно зробити, щоб парламент, врешті-решт, виконав рішення референдуму?

Глибоко переконаний, що народні обранці над результатами народного волевиявлення того часу навіть не замислювалися і не замислюються нині. Для них воно як відпрацьована ступінь ракети: піднесла за державний кошт на уявну висоту їх політичний імідж, а того їм досить. Взялися знову за своє — зміни до Конституції 2004 р. Не зважаючи на результати референдуму. Нібито їх і не було.

Однак вони залишаються чинними. Сьогодні і на майбутнє. Втїлити у життя їх можна. З цього приводу я вже висловлювався.

Конституція України 1996 р. визнана міжнародною спільнотою, представниками її структур як одна з найкращих у Європі. Хоча і серед них простежується певна непослідовність: пропонувані в Україні подальші зміни до цієї Конституції ними схвалювалися. Схвалюються також зміни і до редакції Конституції 2004 р. Мабуть, за принципом — чого бажаєте?

Основний Закон прийнятий парламентом від імені Українського народу. Тож нехай сам народ на всеукраїнському референдумі, який мав би призначити Президент, і висловить думку стосовно неї. З урахуванням результатів референдуму 2000 р. За винятком хіба що питання про двопалатний парламент. Доцільним було б вирішення цього питання відтермінувати у часі. На референдум варто винести питання щодо схвалення Конституції 1996 р., вилучивши положення про депутатську недоторканність та про зменшення кількісного конституційного складу парламенту до 300 депутатів. Водночас проголосувати на референдумі питання про визнання нечинним Закону України 2004 р. про внесення змін до Конституції.

З метою утвердження, скажімо, принаймні на 20 років, конституційної стабільності у суспільстві та державі нехай народ висловиться і щодо заборони мораторію на внесення змін до Основного Закону на такий час. Окрім внесення змін відповідно до ч. 2 ст. 9 Конституції стосовно укладення міжнародних договорів, які їй суперечать.

Доречним буде зауважити, що у боротьбі, яка фактично розпочалася «за м'який стілець зі зручною спинкою», поки що ніхто із претендентів на пост Президента жодним словом не обмовився про референдум 2000 р. Навіть Президент України у Пояснювальній записці до свого проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України» нічого не сказав про те, що ключові моменти його, президентського проекту — відсутність депутатської недоторканності, конституційний склад Верховної Ради 300 депутатів, двопалатний парламент — це думка, воля народу, висловлена ним на всеукраїнському референдумі 2000 р.

А от запропоновані Президентом зміни, як зазначається у записці, враховують позиції та рекомендації міжнародних експертів і фахівців-конституціоналістів, «важливі» зауваження Європейської комісії «За демократію через право», Парламентської Асамблеї Ради Європи...

Так-то. Попри всі волевиявлення народу нині Президент своїм законопроектом апелює до народу з питань, на які народ давним-давно дав ствердні відповіді на всеукраїнському референдумі. Пропонується обговорити обговорене і схвалити схвалене.

Чи є перспективи прийняття цього проекту нової редакції Конституції? Жодних. Ні нинішнім, а тим паче наступним складом парламенту. Та в цьому на сьогодні немає й потреби.

6. Запитання Олександра Святоцького Івану Тимченку:

Іване Артемовичу! У науковій літературі не раз ставили питання щодо структури парламенту України і, зокрема, його двопалатності. Хотілося б почути Ваші аргументи «за» і «проти» двопалатного парламенту в Україні?

Відповідь Івана Тимченка:

Двопалатний парламент в Україні...

Науковцями, депутатами, початківцями в новій політиці це питання порушувалось ще до здобуття Україною незалежності. Як науковець, а згодом і як помічник із правових питань Голови Верховної Ради УРСР (1991 р.) я також додержувався думки про можливість утворення в Україні двопалатного парламенту. Навіть підготував проект Конституції на цій основі. Його за підписом Л. Кравчука роздали депутатам. Звісно, проект не був сприйнятий. Як й інші.

Оскільки законодавчим органом мислилася саме Верховна Рада, то Па-

лата, яка обиралась би за пропорційною системою, за відкритими партійними списками, називалась «Рада народної ініціативи». Друга ж Палата — «Рада народної думи», мала б обиратися за мажоритарною системою. Передбачались пленарні засідання кожної з Палат і їх спільні засідання.

Хотів би наголосити, а це актуально і для сьогодні, що проект містив і окремих розділ II «Громадянин — держава. Держава — громадянин». У ньому, крім глави про права, свободи та обов'язки громадян, були окремі глави «Основні обов'язки і права органів державної влади» та «Виключні права народу України».

Чи є на сьогодні актуальним питання щодо двопалатного парламенту в Україні? Думаю, ні. Його запровадження могло б бути доцільним, скажімо, в 1996 році. Нині будувати двопалатний парламент на руїнах існуючого державного правового інваліда було б просто безглуздя.

Безперечно, роки діяльності Верховної Ради за Конституцією 1996 р. позначені позитивними зрушеннями в економіці, у цілому в житті суспільства і держави, що є закономірним. Життя не стоїть на місці. І це на фоні останніх майже п'яти років функціонування у вигляді фактично бездіяльності законодавчого органу, який діє при парламентсько-президентській формі державного правління. Що з його досвіду можна запозичити і перенести на двопалатний парламент? А майже нічого. За винятком хіба що одного: людині та громадянину-виборцю, врешті-решт, самому слід схаменутися і задатися єдиним запитанням: кого ж ми обираємо та яка відповідальність їх обранців перед ними?

До обох палат парламенту прийдуть ті самі лідери політичних сил та

їх спільники. Докорінно нічого не зміниться в роботі новоутвореного органу. У кожній з палат однорідними будуть коаліція й опозиція, одна палата протистоятиме іншій. Про свої конституційні повноваження також забудуть або ж тлумачитимуть їх «під себе». З'явиться нова система стримувань і противаг. Але вже всередині державної структури. Чому б тоді не створити трипалатний парламент або не запровадити таку систему в уряді, в інституті Президента: Президент — віце-президент?..

Особисто моя думка зводиться до того, що слід повернутися до Конституції України 1996 р., з винятками, про які я говорив. Про це ще раз наголошую. А що стосується двопалатного парламенту, то, оскільки народним волевиявленням на референдумі таку ідею було схвалено, до цього питання варто повернутися тоді, коли парламенту наступних скликань буде поставлено діагноз — здоровий.

7. Запитання Олександра Святоцького Івану Тимченку:

Для існуючої нині організації публічної влади в Україні характерною є її системна криза. Задля усунення цих кризових явищ у владі пропонується перейти до «класичної» форми правління — парламентської. Яка з форм державного правління могла б бути найбільш прийнятною? Яку роль тут можуть відіграти повноваження, зокрема Президента і парламенту?

Відповідь Івана Тимченка:

На мою думку, вихід із системної кризи організації та діяльності публічної влади в Україні полягає аж ніяк не в переході до «класичної» форми правління — парламентської. Навпаки, це ще більше поглибить кризу у

цій сфері життя українського суспільства і держави.

Один крок у цьому напрямі вже було зроблено. Від президентсько-парламентської форми державного правління перейшли до парламентсько-президентської. І що ми маємо? Те, що не хотіли мати. Та навіть уві сні бачити.

Три переплетені нитками взаємних повноважень, образно кажучи, державні структури-кукловоди. Повноваження Президента, парламенту та уряду дотичні між собою, що дозволяє кожному з цих органів у своїх повноваженнях вбачати певною мірою повноваження інших. А тому й потягувати раз за разом чуприни іншого, викликаючи цим самим овації одних та обурення інших, а в результаті — перетворюючи людину в такого собі нікчемного глядача політичних вистав.

При парламентській формі правління інституту Президента, швидше за все, не буде. А він на сьогодні надзвичайно потрібен. З вагомими конституційними повноваженнями. Це можливе лише в суто президентській республіці. Але вона для нас неприйнятна і в осяжному майбутньому, не те що нині.

Президентсько-парламентська форма державного правління, закріплена у Конституції України 1996 р., мала істотні переваги, зокрема у трикутнику взаємовідносин Президент — парламент — уряд. Зміни до Основного Закону 2004 р. знецінили, а точніше — знищили їх.

Тоді Кабінет Міністрів у своїй діяльності був відповідальний перед Президентом України. Це насамперед проявлялось у тому, що Президент мав право скасовувати акти уряду, припиняти повноваження Прем'єр-міністра, приймати рішення про його відставку, припиняти повноваження членів Кабінету Міністрів...

За змінами до Конституції 2004 р., уряд відповідальний ще й перед Верховною Радою. Тобто встановлена своєрідна його подвійна відповідальність. У чому це виражається? Прийняття відставки Прем'єр-міністра та ухвалення резолюцій недовіри Кабінету Міністрів?

Однак за урядом зберігається статус підконтрольного парламенту органу. І це за умов, що сама Верховна Рада формує уряд і сама ж контролює його роботу. Свій свого контролює. При президентсько-парламентській формі правління Президент формував склад Кабінету Міністрів, але контролювала його діяльність Верховна Рада.

При визначенні ролі Президента України у державотворчому процесі слід виходити і з того, що на виборах він, як одноосібний державний орган, загалом отримує більшість голосів виборців за свою передвиборну програму.

Передвиборні програми політичних сил (така дійсність) розпорошені. Нині жодна з партій не може самостійно створити більшість у парламенті. Тому узгоджені політичні позиції для сформування коаліції депутатських фракцій не можуть бути тривалими, сталими. А це неминуче породжуватиме конфлікти з Президентом. Тому в цьому протиставленні перевага має бути на боці волевиявлення більшості народу — за Президентом. А це можливе лише за президентсько-парламентської форми правління.

Отже, президентсько-парламентська форма правління — так. І ключовими чинниками тут мають бути, по-перше, конституційні повноваження, подруге, кристально чисте їх додержання і виконання усіма суб'єктами державної влади — Президентом, парламентом, урядом. Без тлумачення кожним із них повноважень інших під свій інтерес.

Як же на сьогодні здобувають ці повноваження претенденти на державну владу? Вони згадують про них лише тоді, коли складають присягу.

Практика передвиборних кампаній президентів, народних депутатів, а сьогодні уже — й претендентів на пост глави держави свідчить, що вони роздають обіцянки наліво й направо, безоглядно, без посилань на конституційні повноваження їхньої майбутньої посади, яку вони обіймуть і будуть наділені ними. І тоді з'ясується, що кожен із них отримав лише частку, лише кільканадцять відсотків, замість ста бажаних, реальних повноважень для втілення в практику суспільних відносин своїх передвиборних програм, а тим паче галасливих обіцянок у виступах перед виборцями.

А якщо повноваження й здобуті, наприклад депутатами, то вони користуються ними на власний розсуд: хочу — реалізую їх, хочу — ні. Рішення парламенту приймаються шляхом голосування, яке здійснюється депутатом особисто. Тож відмова присутнього на засіданні парламенту депутата не брати участі в голосуванні є грубим порушенням його конституційного обов'язку — приймати рішення, порушенням присяги. Він може проголосувати «за», «проти», або «утримався», коли не визначився з власною позицією. Але «не голосувати» не має права. Це своєрідний державний злочин.

Ще приклад. За Конституцією як невідкладні парламентом розглядаються лише законопроекти, визначені такими Президентом.

За політичними фракціями такого права не закріплено. А що відбувається насправді? Президентські проекти невідкладно не розглядаються, а для невідкладного розгляду своїх проектів блокується трибуна. Внаслідок — па-

раліч роботи законодавчого органу, який на сьогодні досяг критичної межі.

І це тоді, коли перед вступом на посаду депутати урочисто присягали додержуватися Конституції і законів, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників. Тож не дивно, що у виборців наростають глибокі розчарування й розшарування, в душу вселяється песимізм, невіра у владу, в їх обранців, які цю владу від їх імені представляють. Об'єктивно зароджується процес дискредитації влади. А самі можновладці як компенсацію за свої словесні болота у боротьбі за владу, перебуваючи вже при владі, влаштовують боротьбу за міфічні повноваження, яких їм нібито не вистачає для реалізації своїх передвиборних програм, програм політичних партій, блоків, тим паче обіцянок.

І з'ясовується в результаті, що конче необхідні їм повноваження має інший, а тому їх треба відібрати у нього. Саме цим виправдовується власна неспроможність управляти суспільством і державою, виправдовуються допущені провали у своїй діяльності тощо.

З огляду на викладене доцільним було б зобов'язати кандидатів у народні депутати, кандидатів на пост Президента будувати свої передвиборні програми, виходячи виключно з їх майбутніх конституційних повноважень і не вдаватися до, справді, міфічних гасел, обіцянок, для реалізації яких вони не матимуть жодних реальних повноважень. З цією метою в парламенті варто було б ухвалити, врешті-решт, закон про Президента України, в якому, по-перше, були б відтворені його конкретні повноваження, визначені в Основному Законі, з їх деталізацією. Такі, як наприклад, щодо прийняття рішень про визнання іноземних держав, про призначення на посади та

звільнення з посад тих чи інших осіб, помилування тощо. По-друге, розкрити суть і зміст, деталізувати ті повноваження, які викладені в Конституції у досить-таки загальній формі й які можна розцінити як повноваження, що визначають лише предмети відання Президента, його конституційний статус. Так, положення щодо Президента як гаранта державного суверенітету, додержання Конституції, прав і свобод людини та громадянина, забезпечення державної незалежності, національної безпеки, його статусу як Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України тощо.

При цьому, безперечно, слід врахувати набутий досвід і практичну діяльність усіх трьох наших президентів, не забуваючи, що в окремих випадках вони діяли поза межами своїх повноважень. Звернути увагу і на відповідні рішення Конституційного Суду України.

Такий закон позбавив би Президента необхідності тлумачити окремі положення Конституції на власний розсуд, під власний чи будь-який корпоративний інтерес.

За нині чинною Конституцією Президент з огляду на його повноваження аж ніяк не може істотно вплинути на консолідацію суспільства, стабілізацію державного життя, розвиток економіки, на захист конституційних прав і свобод громадян, на відродження роботи парламенту, виконавчої влади.

За таких умов вибори наступного глави держави поки що нічого якісно нового не додадуть у життя людини.

Дякую Вам за можливість взяти у Вас інтерв'ю, за фахові, кваліфіковані відповіді, що глибоко висвітлили порушені проблемні питання.